

Hustavla för odling av bondböner

1. Val av skifte

- Bondbönan lämpar sig bäst för ler- och mojordar.
- På mullrika åkrar som avger rikligt med kväve blir bondbönan lätt alltför hög och frodig vilket i sin tur kan fördröja mognaden.
- Torkkänsliga åkrar lämpar sig inte för bondbönan eftersom rötternas vattenupptagningsförmåga är relativt svag.
- Skiftets basskick inverkar på skörden. Torr eller våt jord kan minska skörden
- Bondbönans förfruktvärde är gott. Mängden av kväve som binds i marken är 40–80 kg/ha och därför minskar bondbönan kvävegödslingsbehovet för följande års växtart med 25–35 kg.
- Med tanke på växtperioden lämpar sig bondbönan för Finlands odlingszoner I–II samt de gynnsammaste delarna i den III odlingszonen. I och med allt tidigare växtsorter utbreder sig odlingsområdet mera norrut.
- Bondbönan är en utmärkt växt om man eftersträvar en mångsidig växtföljd. Den kan odlas på samma skifte högst vart fjärde år.

2. Sortval och sådd

- Finlands mest odlade bondböna är Kontu. Man har också nyligen börjat odla Sampo som är den nyaste inhemska sorten. Det lönar sig att så bondbönan så tidigt som möjligt på våren eftersom den inte är känslig för nattfrost och gror även i svala förhållanden. Det viktigaste att beakta vid sådden är att växtunderlaget har lämplig fuktighet.
- En omsorgsfull höstplöjning eller tidig vårplöjning möjliggör att åkern kan bearbetas möjligast tidigt på våren.
- Vid bearbetningen ska man akta sig för att packa ihop jorden.
- Sådden görs i en lämpligt fuktig och bearbetad jord i 6–8 cm:s djup. Rötterna och plantan har då möjlighet att utvecklas gynnsamt. Bondbönan gror på 10–14 dygn. Innan det är det möjligt att utföra mekanisk eller kemisk ogräsbekämpning.
- Målsättningen är ca 60 plantor per kvadrat, vilket t.ex. för Kontu betyder ca 210–250 kg frön per hektar.

3. Gödsling

- Bondbönans gödslingsbehov fastställs enligt den rådande mull- och näringshalten i skiftet
- Bondbönan är en kvävebindande växt. Växtstarten kan stödas på mineralhaltiga skiften med startgödsling, t.ex. 15–30 kg kväve. Alltför kraftig kvävegödsling försvagar bönan egen förmåga att binda kväve.
- Till följd av det låga kvävebehovet blir mängden andra näringsämnen ofta lätt otillräcklig i gödslingen speciellt om skördenivån är god
- Vid fosfor- och kaliumgödsling kan gödslingsrekommendationerna för spannmål efterföljas.
- Om gödslingen innehåller tillräckligt med kalium, fosfor och magnesium förbättras växtens beständighet mot växtsjukdomar såsom gråmögel.
- Lämpliga gödselämnen är mineralgödsel med låg kvävehalt samt stallgödsel. I synnerhet om stallgödsel används ska överdimensionerad kvävegödsling undvikas
- Bondbönan kan tillföras mineralnäring som bladgödsling under växtstadiet. Kvävebindande växter drar också nytta av molybden och därför kan produkter som är planerade för oljevaxter rekommenderas.

Källor: VYR viljelyn kehittämissuostyöryhmä (Spannmålsbranschen samarbetsgrupp) TUOVA-hanke 2017 (Producera Protein): Odling av bondböna på gården

Bilder: Boreal Kasvinjalostus Oy

4. Växtskydd

- Friskt utsäde och en tillräcklig växtföljd bygger grunden för växtskyddet. Enligt rekommendation ska bonbönans odlas på samma skifte endast vart fjärde år (intervallen enligt smittrycket 3–5 år).
- Det lönar sig att bekämpa fleråriga ogräsväxter redan året innan följande sådd. Fröogräsväxter kan bekämpas genom harvning 4–7 dygn före plantsättningen. Kemisk bekämpning av bredbladiga ogräs är möjlig före bonbönans plantsättning. Gräsogräs kan bekämpas under växtperioden.
- Det är skäl att kontrollera tillåtna bekämpningsmedel och användningsinstruktioner samt eventuella minor ut användningsobjekt från växtskyddsmedelsregistret <https://kasvinsuojeluaineet.tukes.fi/>. (finns tillsvärdare inte på svenska)
- Chokladfläcksjuka är den allmänaste växtsjukdomen som skadar bonbönans i Finland. Svampen som orsakar sjukdomen förstör blommor och blad. Om växtbeståndet visar rikliga symptom av chokladfläck innan blomningen eller i början av blomningen och växtbeståndet i övrigt är livskraftigt, kan det vara motiverat att bekämpa sjukdomen kemiskt. Det lönar sig dock att observera att bekämpningen av chokladfläck kan fördröja bonbönans mognande.
- Bonbönans kan också ta skada av rost och bladmögel. Mot dessa finns inga godkända kemiska bekämpningsmetoder. I Finland har rostsjukdomarna mycket sällan någon verkan på skörden och bladmögel kunde för första gången observeras under den exceptionellt fuktiga och svala växtperioden 2017.
- Bonbönans är värdväxt för bomullsmögel, vilket ska beaktas i växtföljden som även omfattar andra för bomullsmögel mottagliga växtarter (t.ex. rybs, raps, potatis, bovete, lin).
- Bonbönans tar skada av samma insekter (randig ärtvivel, ärtvecklare och ärtbladlus) som ärterna. Dessutom är också betbladlusen allmän bland bonbönor.
- Kemisk bekämpning av skadeinsekter är inte för tillfället möjlig eftersom inga godkända preparat för bonbönor existerar (läget år 2017).
- Växtbekämpningsproblemen kan tillta i och med att bonbönans etablerats och dess odling ökar. En effektiv övervakning av skadedjur under växtperioden behövs för att man ska kunna observera eventuella problem i tid.

5. Tröskning

- Skördandet inleds när dom mognande baljorna har blivit svarta. Skörden ska senast påbörjas när dom nedersta baljorna börjar öppna sig.
- Slagskon fullt öppen, tröskcylinders varvtal ner, rensfläkten på fullt, större avstånd mellan slagsko och tröskcylinder och sällena öppna.
- Halmhacken utsätts för hård påfrestning i frodiga växtbestånd och det är därför lönt att justera den för längre halmsnitt.
- Om växtbeståndet innehåller råa baljor kan de styras till åkern genom att minska på det övre sållet.
- Råa krossade bönor orsakar problem i tröskans och torkens transportband

6. Torkning

- Om skörden används till utsäde ska torkningen göras långsamt och i två omgångar. Eftersom bonbönans är en växt med stora kärnor torkar den också långsamt invändigt.
- Till en början torkas bönorna några timmar vid låg temperatur på under 50 grader varefter partiet får stå ett dygn så att fukten jämnas ut. Därefter torkas bönorna till eftersträvd fuktighet.
- Friska partier som reserverats för utsäde kan torkas till 17 % för att säkra en snabb grodd av fröna på våren.
- Industrin har använt en fuktgräns på 14,5 %.
- Bonbönans fuktgräns får inte understiga 14 % eftersom den spricker lätt.

Huvudpunkter

- bonbönans är en viktig proteinväxt och en bra förfrukt i synnerhet för spannmål
- så bonbönans först
- gödsla inte för mycket, max. 15–30 kg kväve per hektar
- ombesörj för bekämpningen av skiftets fleråriga ogräs redan året innan själva sådden
- kom ihåg att bonbönans ska tröskas och torkas varsamt
- bruka inte samma skifte två år i rad utan högst vart fjärde år